

بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در سال ۱۳۸۹

منور نادری^۱، عفت شهرآبادی^۲، محسن رضائیان^۳، مریم هادوی^۴

دریافت مقاله: ۹۰/۶/۱۶ ارسال مقاله به نویسنده جهت اصلاح: ۹۰/۱۰/۸ دریافت اصلاحیه از نویسنده: ۹۲/۲/۲۱ پذیرش مقاله: ۹۲/۲/۳۰

چکیده

زمینه و هدف: امروزه، گستره علم و دانش بسیار وسیع گردیده و سرعت تولید علم افزایش یافته است. استفاده از این اطلاعات، در محیط دانشگاه منوط به آگاهی دانشجویان از محل‌های انتشار اطلاعات و روش‌های بازیابی و بکارگیری آن اطلاعات است. با این که اینترنت به بزرگترین منبع اطلاعاتی پیوسته در دسترس تبدیل شده است، ولی استخراج اطلاعات موجود در آن، راهبردهای خاص خود را می‌طلبد. هدف این پژوهش، بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان بود.

مواد و روش‌ها: جامعه آماری این پژوهش، مقطعی را ۲۶۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان تشکیل می‌دهد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه‌ای شامل ۵۶ سؤال در ۵ بخش بود که بر اساس مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت (اصلاً = ۱، خیلی کم = ۲، کم = ۳، متوسط = ۴ و زیاد = ۵) نمره‌دهی شد. داده‌ها با استفاده از آزمون‌های *t* مستقل، ضریب همبستگی پیرسون و ANOVA یک طرفه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها: میانگین و انحراف معیار آشنایی دانشجویان مورد بررسی با منابع اطلاعاتی $2/70 \pm 0/58$ ، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی $2/56 \pm 0/68$ و میزان سواد اطلاعاتی آن‌ها $2/62 \pm 0/60$ (از ۵ نمره) محاسبه شد. نتایج نشان داد بین میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده پرستاری ($2/84 \pm 0/59$) با دانشجویان دانشکده‌های پزشکی ($2/42 \pm 0/47$) و دندانپزشکی ($2/36 \pm 0/60$) تفاوت معنی‌دار وجود دارد ($p < 0/001$).

نتیجه‌گیری: میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد که انتظار می‌رود ارائه آموزش‌های لازم در زمینه سواد اطلاعاتی به دانشجویان موجب ارتقاء سواد اطلاعاتی در آنان گردد و یافته‌های این پژوهش عدم رضایت دانشجویان از آموزش این مهارت را نشان می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: سواد اطلاعاتی، دانشجویان، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

۱- (نویسنده مسئول) کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران

تلفن: ۰۳۹۱-۸۲۲۰۰۸۶، دورنگار: ۰۳۹۱-۸۲۲۰۰۷۱، پست الکترونیکی: naderi124@yahoo.com

۲- کارشناس اطلاع‌رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران

۳- استاد گروه آموزشی پزشکی اجتماعی، مرکز تحقیقات محیط کار، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران

۴- مربی، گروه آموزشی بیهوشی، دانشکده پرستاری و مامایی و پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، رفسنجان، ایران

مقدمه

مؤثر و مطلوب در محیط‌های پیشرفته و با فناوری‌های جدید نخواهند بود [۴].

Flaspohler در تحقیقی که درباره آموزش سواد اطلاعاتی (به معنی آموزش کتابخانه‌ای یا کتاب‌شناسی یا توانایی استفاده از منابع اطلاعاتی مختلف به طور مؤثر)، بر روی دو گروه از دانشجویان انجام داد، به این نتیجه رسید که اگر چه دانشجویان مورد مطالعه از سواد اطلاعاتی رایانه‌ای مناسبی برخوردار هستند، اما با سواد اطلاعاتی نیستند. وی دریافت که تعداد زیادی از دانشجویان مورد بررسی در تحقیقات خود به سایت‌ها و مقاله‌های با محتوای پایین استناد کرده‌اند [۵]. پژوهش‌های انجام شده همچنین نشان می‌دهند که دانشجویان تمایل زیادی به جستجوی عمومی اینترنت دارند و از بانک‌های اطلاعاتی و مقالات به میزان کم استفاده می‌کنند [۶].

یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین امور در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی، توجه به امر پژوهش است. با توجه به این که بخش عظیمی از یافته‌ها و نوآوری‌ها در محدوده علوم پزشکی است و عمدتاً دانشگاهیان، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی در پدیدآوردن این نوآوری‌ها سهیم و پیش‌تاز هستند، ایجاد زمینه‌های مساعد در دانشگاه و تشویق افراد مستعد و علاقمند به ویژه قشر دانشجو به انجام پژوهش را می‌توان از مؤثرترین گام‌ها در این خصوص نام برد [۷].

Hepworth و Wema در بررسی تأثیر روش‌های مختلف بر میزان سواد اطلاعاتی دانشجویان سال آخر کارشناسی دانشگاه دارالسلام تانزانیا، به این نتیجه دست یافتند که اطلاعات از روش‌های گوناگون، جلسات و کنفرانس‌هایی که به صورت شفاهی و ویدئویی بوده، کسب شده است. نتایج این مطالعه نمایانگر موفقیت در برنامه سواد اطلاعاتی از طریق اکتساب مهارت‌های اساسی فناوری

عبارت سواد اطلاعاتی را نخستین بار P.G.Zurkowski ابداع کرد و به معنی دارا بودن فنون و مهارت‌های لازم برای بکارگیری ابزارهای اطلاعاتی است [۱].

با سواد اطلاعاتی، کسی است که بتواند یک موضوع و اصطلاحات مناسب برای آن موضوع را انتخاب کند و خطمشی جستجو در منابع مختلف اطلاعات را بداند. بتواند داده‌های جمع‌آوری شده را برای ارزیابی، تناسب، کیفیت و مفید بودن تحلیل نماید و به طور صحیح اطلاعات را به سوی تولید دانش سوق دهد [۲]. در تعاریف ابتدایی، سواد اطلاعاتی تنها شامل مهارت‌های کتابخانه‌ای یا کتاب‌شناسی بود اما در سال‌های اخیر، آموزش سواد اطلاعاتی صرفاً شامل آموزش کتابخانه‌ای یا کتاب‌شناسی یا توانایی استفاده از منابع اطلاعاتی مختلف نیست، بلکه مهارت‌های تفکر انتقادی و تحلیلی بر حسب استفاده از اطلاعات و نیز توانایی خلق ایده‌های جدید از اطلاعات فعلی و دانش قبلی را نیز شامل می‌شود [۳].

با وجود اهمیتی که سواد اطلاعاتی برای دانشجویان در انجام فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی دارد و با توجه به نیاز مبرم دانشجویان به دارا بودن مهارت کسب اطلاعات، شواهد بسیاری وجود دارد که دانشجویان برای یادگیری دروس، تحقیق در رابطه با موضوع درس و کسب نمره قبولی در آن، فاقد مهارت کافی هستند و بسیاری از دانشجویان واحدهای درسی رشته خود را در حالی پشت سر می‌گذارند که تنها دانش اندکی در انجام پژوهش، چگونگی استفاده از ابزار پژوهش و ارزیابی منابع دارند. بدیهی است دانشجویان فاقد مهارت‌های لازم پژوهشی و سواد اطلاعاتی، پس از فراغت از تحصیل قادر به فعالیت

ارتباطات و اطلاعات (Information and communication technologies) توسط فراگیران می‌باشد [۸].

امروزه با توجه به حجم بالای اطلاعات و با توجه به قابلیت‌های بسیار زیاد اینترنت مانند جهان‌شمول بودن و سرعت بالا، بسیاری از اطلاعات مورد نیاز دانشجویان به صورت الکترونیکی عرضه می‌شوند. از این رو، ضرورت سنجش، آموزش و ارتقاء مهارت سواد اطلاعاتی احساس می‌شود. با وجود اهمیت این موضوع، شواهد نشان می‌دهند که بسیاری از دانشجویان فاقد این مهارت می‌باشند [۹]. لذا لزوم برنامه‌ریزی جهت آموزش مهارت سواد اطلاعاتی دانشجویان، ضرورت بررسی وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان را دوجندان می‌کند. از این رو تحقیق حاضر بر آن است تا سواد اطلاعاتی و توانایی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان را در دسته‌بندی، ارزیابی، سازماندهی و استفاده از اطلاعات الکترونیکی بسنجد.

مواد و روش‌ها

در این پژوهش مقطعی که در سال ۱۳۸۹ انجام شد، جامعه پژوهش را تمامی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان تشکیل می‌دادند. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه‌ای که در مطالعات مشابه روایی و پایایی آن [۱۰-۱۱] تأیید شده است، استفاده شد. پرسشنامه شامل ۵۶ سؤال در ۵ بخش، مشخصات فردی (۴ سؤال)، نیازهای اطلاعاتی (۴ سؤال)، رضایت از امکانات و خدمات دانشگاهی (۴ سؤال)، میزان آشنایی دانشجو با مجراها و منابع اطلاعاتی (۲۲ سؤال)، میزان استفاده از این مجراها و منابع اطلاعاتی (۲۲ سؤال) بود. پاسخ‌دهی دانشجویان به سؤالات طراحی شده برای سنجش امکانات و خدمات دانشگاهی، میزان آشنایی دانشجو با مجراها و منابع

اطلاعاتی و میزان استفاده از این مجراها و منابع، بر اساس مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت (اصلاً=۱، خیلی کم=۲، کم=۳، متوسط=۴ و زیاد=۵) بود. در این پژوهش با در نظر گرفتن مطالعات مشابه که ۱۳٪ [۱۱] و ۲۱٪ جامعه آماری [۱۲] را به عنوان نمونه انتخاب کرده بودند، حدود ۲۰٪ دانشجویان به عنوان نمونه آماری وارد مطالعه شده و مورد بررسی قرار گرفتند. به این منظور و با توجه به این که پیش‌بینی می‌شد در تکمیل پرسش‌نامه‌ها با مشکل ریزش نمونه‌ها مواجه شویم و برخی از دانشجویان به طور کامل به سؤالات پرسش‌نامه پاسخ ندهند، تعداد ۴۰۰ پرسش‌نامه در اختیار ۳ نفر رابط در سه دانشکده پزشکی، دندانپزشکی و پرستاری قرار گرفت که پرسش‌نامه‌ها به صورت تصادفی ساده و بر اساس تعداد دانشجوی هر دانشکده که شامل ۳۴۱ نفر دانشجوی دانشکده پزشکی، ۲۱۲ نفر دانشجوی دانشکده دندانپزشکی و ۷۴۸ نفر دانشجوی دانشکده پرستاری توزیع و جمع‌آوری شدند. تعداد ۴۰ نفر از دانشجویان به سؤالات آشنایی و استفاده از روش‌های جستجو پاسخ نداده بودند. پرسش‌نامه‌هایی که به طور صحیح و کامل تکمیل نشده بودند در بررسی‌ها مورد استفاده قرار نگرفتند. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ و با استفاده از آزمون‌های t مستقل، ضریب همبستگی پیرسون و ANOVA یک طرفه تجزیه و تحلیل شدند. $p < 0/05$ به عنوان اختلاف معنی‌دار در نظر گرفته شد.

نتایج

میزان پاسخ‌دهی به سؤالات پرسش‌نامه ۷۵٪ بود. از تعداد ۲۶۰ پرسش‌نامه بررسی شده، ۶۷ عدد (۲۵/۸٪) مربوط به دانشجویان دانشکده پزشکی، ۱۵۱ عدد

پرستاری $0/90 \pm 3/30$ بود و به طور متوسط نمره میانگین رضایت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان از امکانات دانشگاه $0/98 \pm 3/17$ بود که این یافته‌ها رضایت دانشجویان از امکانات دانشگاه را متوسط رو به بالا نشان می‌دهد. آزمون آماری اختلاف بین رضایت‌مندی دانشجویان از امکانات و تجهیزات کتابخانه‌ای و رشته تحصیلی را معنی‌دار نشان داد ($p=0/011$) ولی این ارتباط با جنسیت دانشجویان اختلاف معنی‌داری نداشت.

میانگین رضایت‌مندی دانشجویان از آموزش‌های ارائه شده جهت ارتقای سواد اطلاعاتی از طرف دانشگاه و سرویس امانت بین کتابخانه‌ای، در دانشکده پزشکی به ترتیب $0/86 \pm 2/39$ و $0/96 \pm 1/89$ ، دانشکده دندانپزشکی $0/76 \pm 2/4$ و $0/84 \pm 1/77$ و در دانشکده پرستاری و پیراپزشکی $1/00 \pm 2/22$ و $1/11 \pm 2/58$ بود. نتایج نشان می‌دهد در این مورد رضایت دانشجویان دانشکده پرستاری از آموزش‌های ارائه شده جهت ارتقای سواد اطلاعاتی از طرف دانشگاه نسبتاً از دو دانشکده دیگر کمتر ($p=0/011$) و از سرویس امانت بین کتابخانه‌ای بیشتر بوده است ($p<0/001$). میانگین میزان رضایت دانشجویان هر سه دانشکده از آموزش‌های ارائه شده دانشگاه در ارتباط با افزایش سواد اطلاعاتی و سرویس امانت بین کتابخانه‌ای دانشگاه کمتر از حد متوسط است.

مهم‌ترین هدف دانشجویان این دانشگاه از مراجعه به کتابخانه و جستجوی اطلاعات، انجام کارهای تحقیقاتی و نیز انجام تکالیف درسی بیان شده و نگارش مقاله به عنوان کمترین انگیزه و هدف مطرح گردیده است.

تعداد ۲۱۱ نفر ($0/81/1$) از دانشجویان اظهار داشته‌اند با انتخاب موضوع برای تحقیق اصلاً آشنا نیستند یا آشنایی کمی دارند، ۴۱ نفر ($0/15/8$) از آن‌ها آشنایی متوسطی با

($0/58/1$) دانشجویان دانشکده پرستاری و ۴۲ عدد ($0/16/1$) مربوط به دانشجویان دانشکده دندانپزشکی بود. یکصد و پنجاه نفر ($0/57/8$) از جامعه مورد پژوهش را دختران و ۱۱۰ نفر ($0/42/2$) را پسران تشکیل می‌دادند. تعداد دانشجویان پسر برای دانشکده‌های پزشکی، دندان‌پزشکی و پرستاری به ترتیب $0/56/7$ ، $0/65/1$ و $0/56/5$ بود. اختلاف معنی‌داری از نظر جنسیت بین گروه‌های مورد مطالعه مشاهده نگردید.

بیشترین پاسخ‌دهندگان، دانشجویان ورودی سال ۱۳۸۸ (۹۰ نفر، $0/34/9$) و کمترین آن‌ها مربوط به دانشجویان ورودی سال ۱۳۸۳ با ۲ نفر ($0/0/8$) بود.

دانشجویان با توجه به نیازهای اطلاعاتی خود با هدف‌های متفاوتی به کتابخانه مراجعه می‌کردند. دانشجویان دانشکده پزشکی به طور متوسط $0/49 \pm 1/61$ بار در هفته، دانشجویان رشته دندانپزشکی $0/50 \pm 1/47$ و دانشجویان پیراپزشکی $0/78 \pm 1/52$ بار در هفته جهت رفع نیازهای اطلاعاتی خود به کتابخانه‌های دانشگاه مراجعه می‌نمودند. آزمون آماری اختلاف معنی‌داری بین دانشجویان سه دانشکده از نظر تعداد دفعات مراجعه به کتابخانه‌ها را نشان نداد. میانگین و انحراف معیار دفعات مراجعه به کتابخانه بین دانشجویان دختر ($0/72 \pm 1/61$) و پسر ($0/58 \pm 1/44$) نیز اختلاف معنی‌دار نداشت. نود و پنج و سه‌دهم درصد از دانشجویان نوع قفسه‌بندی و سیستم دسترسی به کتب و مقالات در کتابخانه‌ها را سیستم باز عنوان نمودند.

در بررسی رضایت‌مندی دانشجویان از امکانات و تجهیزات کتابخانه‌های دانشگاه، میانگین رضایت‌مندی دانشجویان دانشکده پزشکی $0/73 \pm 3/52$ ، دانشجویان دانشکده دندانپزشکی $0/83 \pm 3/47$ و دانشجویان دانشکده

انتخاب موضوع داشتند و تنها ۸ نفر (۳/۱٪) انتخاب موضوع را امری ساده قلمداد نموده‌اند. میانگین و انحراف معیار آشنایی دانشجویان مورد بررسی با منابع اطلاعاتی ۲/۷۰±۰/۵۸، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی ۲/۵۶±۰/۶۸ و میزان سواد اطلاعاتی آن‌ها

انتخاب موضوع داشتند و تنها ۸ نفر (۳/۱٪) انتخاب موضوع را امری ساده قلمداد نموده‌اند. میانگین و انحراف معیار آشنایی دانشجویان مورد بررسی با منابع اطلاعاتی ۲/۷۰±۰/۵۸، میزان استفاده از منابع اطلاعاتی ۲/۵۶±۰/۶۸ و میزان سواد اطلاعاتی آن‌ها

جدول ۱- میانگین و انحراف معیار میزان سواد اطلاعاتی، آشنایی با منابع و مجراهای اطلاعاتی و استفاده از این منابع و مجراها در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی به تفکیک محل تحصیل

دانشکده	تعداد	سواد اطلاعاتی انحراف معیار± میانگین	آشنایی با منابع اطلاعات انحراف معیار± میانگین	استفاده از منابع اطلاعاتی انحراف معیار± میانگین
پزشکی	۶۷	۲/۴۲±۰/۴۷	۲/۵۲±۰/۴۸	۲/۳۲±۰/۵۲
دندانپزشکی	۴۲	۲/۳۶±۰/۶۰	۲/۴۹±۰/۵۸	۲/۲۳±۰/۶۴
پرستاری	۱۵۱	۲/۸۴±۰/۵۹	۲/۸۶±۰/۵۸	۲/۸۱±۰/۶۷
	P value	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱	<۰/۰۰۱

نوع آزمون: ANOVA یک طرفه $p < 0/05$ اختلاف معنی‌دار

با توجه به ضریب همبستگی پیرسون رابطه مستقیمی بین آشنایی با منابع و مجراهای اطلاعاتی، با استفاده از این منابع و مجراها وجود دارد ($r=0/827, p < 0/001$). یافته‌ها نشان می‌دهد که میانگین نمره آشنایی دانشجویان با عملگرهای مختلف جستجو (مانند and, or) ۲/۵۵±۱/۲۱ و استفاده آن‌ها از این عملگرها ۲/۳۵±۱/۲۴ می‌باشد.

دویست و چهارده (۸۲/۳٪) نفر از پاسخ دهندگان معتقد بودند با انتخاب کلید واژه برای جستجو، اصلاً آشنایی ندارند و یا آشنایی آن‌ها کم است و ۳۹ نفر (۱۵٪) از آن‌ها اظهار نمودند با انتخاب کلید واژه برای جستجو در حد متوسط آشنا هستند و تنها ۷ (۲/۷٪) نفر از دانشجویان اعتقاد داشتند با انتخاب کلید واژه کاملاً آشنا هستند. میزان آشنایی دانشجویان مورد بررسی با

آزمون آماری اختلاف بین میزان آشنایی با منابع و مجراهای اطلاعاتی، استفاده از این منابع و مجراها و میزان سواد اطلاعاتی در دانشجویان مورد بررسی را معنی‌دار نشان داد ($p < 0/001$). نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری و تعیین میانگین‌ها در رابطه با اظهار نظر دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان در مورد میزان سواد اطلاعاتی و استفاده از منابع اطلاعاتی نشان می‌دهد که میانگین نمره‌های کسب شده در این دو مورد، در دانشجویان رشته‌های پزشکی و دندانپزشکی پایین‌تر از متوسط بوده (جدول ۱) و تنها دانشجویان پرستاری نمره میانگین بالاتر از متوسط را کسب نموده‌اند. دانشجویان دندان پزشکی از نظر میزان آشنایی با منابع اطلاعاتی نیز نمره کمتر از متوسط کسب نموده بودند.

می‌دانستند ولی ۷۴/۶٪ دانشجویان عقیده داشتند که آشنایی آن‌ها با شبکه جهانی اینترنت بیش از حد متوسط است.

واژه‌نامه‌های تخصصی مربوط به رشته خود کمتر، و با شبکه جهانی اینترنت، بیشتر از سایر موارد گزارش شد. به طوری که ۸۵/۶٪ دانشجویان میزان آشنایی به واژه‌نامه‌های تخصصی رشته مربوطه را کمتر از متوسط

جدول ۲- مقایسه آشنایی با استفاده از منابع و مجراهای اطلاعاتی در دانشجویان پسر و دختر

جنسیت	دختر (n = ۱۵۰)	پسر (n = ۱۱۰)	P value
سواد اطلاعاتی	۲/۵۶±۰/۵۷	۲/۷۱±۰/۶۳	۰/۰۶۸
انحراف معیار± میانگین			
آشنایی با منابع اطلاعات	۲/۶۳±۰/۵۶	۲/۷۷±۰/۵۹	۰/۰۸۴
انحراف معیار± میانگین			
استفاده از منابع اطلاعاتی	۲/۴۹±۰/۶۳	۲/۶۵±۰/۷۳	۰/۰۶۹
انحراف معیار± میانگین			

نوع آزمون: *t* مستقل $p < ۰/۰۵$ اختلاف معنی‌دار

کارشناسی) تفاوت معنی‌داری مشاهده شد. این یافته‌ها با نتایج مطالعات Bakhtiarzadeh [۱۰] که نشان داد تفاوت معنی‌داری بین رشته‌های مختلف تحصیلی وجود دارد، همسو می‌باشد. دلیل این تفاوت‌ها شاید مجبور بودن بعضی از رشته‌ها به استفاده از منابع اطلاعاتی غیر از کتب درسی باشد، که این امر می‌تواند به روش تدریس اساتید یک رشته نیز بستگی داشته باشد. دانشجویانی که اساتیدشان تأکید بیشتری بر تحقیق داشته باشند بیشتر از سایر دانشجویان با جستجوی اطلاعات سروکار دارند. البته بیشتر بودن میزان حضور بر بالین بیماران و کمبود وقت آزاد را هم می‌توان از جمله علل پایین بودن سواد اطلاعاتی در مورد برخی رشته‌ها عنوان نمود.

نتایج این مطالعه با تحقیقات Ghasemi و همکاران [۱۳] که در رابطه با وضعیت سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی چهار دانشگاه فردوسی، تهران، شیراز و چمران انجام داده است و به این نتیجه رسیده که سواد اطلاعاتی دانشجویان پسر در مقطع دکتری بیشتر از

همچنان که در جدول ۲ آمده است، آزمون آماری بین سواد اطلاعاتی، آشنایی با منابع اطلاعاتی، و استفاده از منابع اطلاعاتی، در دانشجویان پسر و دختر تفاوت معنی‌داری نشان نداد.

دویست و نه نفر (۸۰/۴٪) از دانشجویان با شیوه‌های مآخذ شناسی و ارجاع‌دهی اصلاً آشنایی نداشتند و یا آشنایی آن‌ها کم بود و تنها ۹ نفر (۳/۵٪) از دانشجویان اظهار داشته‌اند که با روش‌های مآخذشناسی آشنایی کامل دارند و بقیه آشنایی متوسطی با این موضوع داشتند. میانگین و انحراف معیار در این مورد برای دانشجویان پزشکی، دندان‌پزشکی و پیراپزشکی به ترتیب $۱/۷۳ \pm ۰/۸۹$ ، $۱/۷۲ \pm ۰/۹۸$ و $۲/۷۵ \pm ۱/۰۹$ بود ($p < ۰/۰۰۱$).

بحث

در مطالعه حاضر، بین سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده‌های پزشکی و دندانپزشکی (مقطع دکتری عمومی) با دانشجویان دانشکده پرستاری (مقطع

آشنایی بیشتری با روش‌های جستجو داشتند بالطبع از این روش‌ها و محمل‌های جستجو استفاده بیشتری هم می‌کردند.

یافته‌های Seamans [۱۶] نشان می‌دهد افزایش سطح دانش و پایه تحصیلی در دانشگاه با افزایش سواد اطلاعاتی افراد رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. در حالی که در این پژوهش به رابطه مثبت و معنی‌داری در این خصوص دست نیافتیم، که شاید این اختلاف ناشی از این باشد که دانشجویان مقاطع بالاتر این دانشگاه بیشتر درگیر مسائل آموزشی هستند و کمتر به بحث پژوهشی و منابع اطلاعاتی می‌پردازند.

طبق یافته‌های این پژوهش، اکثر دانشجویان قادر به استفاده صحیح از عملگرهای جستجو نیستند و سایت‌های تخصصی رشته خود را نمی‌شناسند، که این نتایج با نتیجه مطالعه Farajpahlou [۱۷] کاملاً هم‌خوانی دارد و این امر ضرورت آموزش دانشجویان را با روش‌های مختلف جستجو ایجاب می‌کند.

Farajpahlou [۱۷] در تحقیقی که در مورد نظرات اعضای هیأت علمی دانشگاه شهید چمران نسبت به برنامه‌های آموزشی مورد نیاز برای جستجوی اطلاعات انجام داده بود به این نتیجه رسید که نیاز به این آموزش ضرورت دارد و در مورد انواع آموزش‌های مورد نیاز اعضای هیأت علمی در مرحله اول نیاز به آموزش شیوه جستجو و اطلاع‌یابی از اینترنت و سپس نیاز به آموزش شیوه استفاده و اطلاع‌یابی از بانک‌های اطلاعاتی و دیسک‌های فشرده و در آخر نیاز به آموزش استفاده از منابع چاپی کتابخانه مطرح شده است. در تحقیق حاضر نیز همین نتایج استخراج شد و نیاز به آموزش سواد اطلاعاتی به عنوان یک ضرورت احساس گردید.

دانشجویان دختر می‌باشد مشابه است، اما با یافته‌های تحقیق Zahed Babelan و همکارش [۱۴] و نیز تحقیقات Ghasemi و همکاران [۱۳] که میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان دختر را در رشته‌های علوم انسانی بیشتر از دانشجویان پسر نشان می‌دهد، همخوانی ندارد. آنان در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که میانگین سواد اطلاعاتی دانشجویان دختر بیشتر از دانشجویان پسر می‌باشد در حالی که در این مطالعه نتایج نشان داد سواد اطلاعاتی دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر است اما این اختلاف از نظر آماری معنی‌دار نبود. شاید دلیل این اختلاف ناشی از اختلاف دانشگاه‌های مورد بررسی در حیطه‌های مختلف باشد و یا با توجه به این که بیشتر دانشجویان دختر این دانشگاه در خوابگاه بسر می‌برند و تعداد کامپیوترهای متصل به اینترنت در خوابگاه‌ها کم است و محدودیت بیشتری نسبت به دانشجویان پسر در استفاده از مراکز جستجوی اطلاعات مانند کافی نت‌ها و .. دارند با مقوله جستجوی اینترنتی کمتر مواجه می‌شوند و این موضوع بر سواد اطلاعاتی آن‌ها نیز تأثیر دارد.

نتایج نشان می‌دهد میانگین نمره آشنایی دانشجویان با عملگرهای مختلف جستجو (مانند ... and, or) و میانگین استفاده آن‌ها از این عملگرها پایین‌تر از متوسط است که این نتایج با یافته‌های دانشگاه مریلند [۱۵] در رابطه با سواد اطلاعاتی دانشجویان خود، که برآورد دانشجویان از توانمندی‌های خود را بالاتر از حد واقعی می‌داند در حالی که با مفاهیم اولیه آن مانند کاوش بولی (عملگرهای جستجو) غریبه‌اند، همخوانی دارد.

در این تحقیق مشاهده شد که رابطه مستقیمی بین آشنایی با محمل‌ها و روش‌های جستجو و استفاده از این روش‌ها در همه دانشجویان وجود دارد. دانشجویانی که

با محمل‌ها و روش‌های جستجو با میزان استفاده از آن رابطه مستقیم وجود دارد. در ضمن بین سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشکده پرستاری با دانشجویان دانشکده‌های پزشکی و دندانپزشکی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در مجموع با توجه به میانگین مفهومی، سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان پایین‌تر از متوسط است که این امر مستلزم برگزاری کارگاه‌های آموزشی سواد اطلاعاتی جهت ارتقای سطح آشنایی با منابع و مجراهای اطلاعاتی و استفاده از این منابع در این دانشگاه می‌باشد.

تشکر و قدردانی

این پژوهش حاصل طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان می‌باشد. بدین وسیله نویسندگان مراتب سپاس خود را از معاونت پژوهشی و دانشجویان این دانشگاه که در انجام این پژوهش ایشان را یاری نموده‌اند، اعلام می‌دارند.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که بسیاری از دانشجویان در شناسایی نیازهای اطلاعاتی حوزه پژوهشی خود و ارائه آن در قالب عبارت قابل جستجو در پایگاه‌ها و نیز شناخت انواع منابع و نظام‌های اطلاعاتی مربوط مشکلات جدی دارند، که این یافته‌ها با آنچه که Yaminfiroz و همکارش [۱۸] در تحقیق خود به آن رسیده است کاملاً همسو می‌باشد.

بنابر نتایج به دست آمده در این پژوهش، پیشنهاد می‌گردد جهت ارتقای سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان اقدام به برگزاری کارگاه‌هایی با هدف بالا بردن سواد رایانه‌ای و سواد کتابخانه‌ای دانشجویان و ترویج فرهنگ پژوهش محوری گردد و امکانات کتابخانه‌ای و رایانه‌ای در دانشگاه افزایش یابد.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که در نتایج تحقیق آمده است بین آشنایی

References

- [1] Jonson AM, Jent S, Reynold L. Library instruction & information literacy: A literature review. *J Reference Serv Rev* 2008; 35(4): 584-640.
- [2] Aziai F. Office of educational research national institute on postsecondary education, libraries, and lifelong learning. *Nama* 2006; 4(5): 1-5. [Farsi]
- [3] Dugan RE, Hernon P. Outcomes assessment: Not synonymous with inputs and outputs. 2002; 28.
- [4] Darvarpanah MR, Seyamak M, Ghasemi AH. Validity of information literacy of Students. 1st ed. Tehran, Dabezesh. 2007; pp: 8-9. [Farsi]
- [5] Flaspohler MR. Information literacy program assessment: One small collage takes the big

- plung. *Journal of Reference Services Review* 2006, 31 (2): 129-40.
- [6] Christine U, Rhian T, Sian S, Roger F, Alison Y, Ray L, et al. Student use of electronic information services in further education. *International Journal of Information Management* 2005; 25(4):347-62.
- [7] Seyamiyan H, Hoseini S, Ghorbani F. Survey Information Seeking Behavior & information literacy of medical records students of university medical sciences in Mazandaran. *Nama* 2007; 7(2): 1-5. [Farsi]
- [8] Wema E, Hepworth M. An evaluation of an information literacy training initiative at the University of Dar es Salaam. *Journal of information literacy* (2007); 1(1):1-12
- [9] Davarpanah M, Seiamak M. Construction and validation of information literacy questionnaire based and actual undergraduate. *J Library and Information Sci* 2009; 12(1): 119-46.
- [10] Bakhtiarzadeh A, Survey information literacy of Alzahra University. Master Science of Library and information Sciences' Thesis, Tehran, Iran University of Medical Sciences, 2002; p: 29. [Farsi]
- [11] Sefori V. Survey information literacy of Senior B.S. Students of Razi University of Kermanshah Shamsheh: *Electronic Journal of Organization of libraries, museums and documents center of Astan Guds Razavi*, 2009; 1(3): 1-18. [Farsi]
- [12] Alinejad M, Sarmadi MR, Zandi B, Shabiri SM. Level of Information Literacy and Its Role in E-Learning of University Students. *Research on Information Scienc & Public Libraries* 2011; 17(65): 337-71. [Farsi]
- [13] Ghasemi AH, Dayani MH, Davarpanah MR, Shabani Varaki B. To find Standard ways for information literacy's ability (ICRL) for Iran universities society. *Training and Psychology studies- Library and information Sciences* 2007; 8(3): 75-98.
- [14] Zahed Babelan A, Rajabi S. Survey information literacy of Students. *Journal of Technology of Education* 2011; 5 (4): 309-16. [Farsi]
- [15] UMBC. information literacy survey-2003 executive summary, UMBC information literacy task force & AOK library and gallery. 2004; 5-6.
- [16] Seamans NH. Student perceptions of information literacy: insights for librarians. *Ref Serv Rev* 2002; 30(2):112-23.
- [17] Farajpahlo AH. The Attitudes of Faculty Members of Ahvaz University Shahid Chamran toward Training Program for information search. Mashhad, Organization of libraries, museums and documents center of Astan Guds Razavi, 2004; p: 247. [Farsi]
- [18] Yaminfiroz M, Darvarpanah MR. Survey information literacy of the Academic Staff of Ferdowsi University of Mashhad of internet. *Library Inform Sci* 2004; 7(2): 45-64. [Farsi]

Evaluation of the Information Literacy of the Students at Rafsanjan University of Medical Sciences in Year 2010

M. Naderi¹, E. Shahrabadi², M. Rezaeian³, M. Hadavi⁴

Received: 07/09/2011 Sent for Revision: 29/12/2011 Received Revised Manuscript: 11/05/2013 Accepted: 02/05/2013

Background and Objective: Today, the range of information and knowledge and the speed of production of science has increased dramatically. Using these information in the universities requires that the students become aware of the existing information sites. Although, these days internet as the biggest source of information is accessible, specific methods and also relative strategies are required for its application. Therefore, the aim of the present investigation was to evaluate the information literacy of the students of Rafsanjan University of Medical Science (RUMS) during 2010.

Materials and Methods: This cross-sectional study was performed on 260 university students of RUMS. The data was collected by a questionnaire based on a Likert scale of five points (never=1, very low= 2, low=3, moderate=4, high=5). Data were analyzed using *t*-test, Pearson's correlation coefficient and one-way ANOVA.

Results: Mean and standard deviation of students' familiarity with information resources were calculated as 2.70 ± 0.58 , the amount of resources 2.56 ± 0.68 and the degree of information literacy to 2.62 ± 0.60 (of 5 scores). The results showed that there is a significant difference ($p < 0.001$) among nursing students' information literacy rates (2.84 ± 0.59) with the college of medicine (2.42 ± 0.47) and dentistry (2.36 ± 0.60).

Conclusion: Results of the present study indicated that the information literacy of the students was less than average. Necessary education in information literacy could improve this situation. Results of our study also indicate that currently the students are dissatisfied with the presentation of this skill at the university level.

Key words: Information Literacy, Students, Rafsanjan University of Medical Sciences

Funding: This research was funded by Rafsanjan University of Medical Sciences.

Conflict of Interest: None declared.

Ethical approval: The Ethics Committee of Rafsanjan University of Medical Sciences approved the study.

How to cite this article: Naderi M, Shahrabadi E, Rezaeian M, Hadavi M. Evaluation of the Information Literacy of the Students at Rafsanjan University of Medical Sciences in Year 2010. *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2013; 12(8): 631-40. [Farsi]

1- BSc of Library and Information Sciences, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

Corresponding Author, Tel: (0391) 8220086, Fax: (0391) 8220071, E-mail: naderi124@yahoo.com

2- BSc of Medical Records, Information distribution, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

3- Prof., Dept. of Social Medicine, Faculty of Medicine, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran

4- Academic Member, Dept. of Anesthesiology, Faculty of Nursing and Midwifery, Rafsanjan University of Medical Sciences, Rafsanjan, Iran